

Asia: VN/21718/2023-TEM-1

Lausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hansel esittää lausuntonaan seuraavaa:

59 § velvollisuus käyttää EU-vakiolomakkeita ja yhteistä viitenimikkeistöä (CPV)

Hallituksen esityksessä ehdotetaan hankintalain 59 §:n muuttamista siten, että säännöksessä viitataan komission vakiolomakeasetukseen sekä antamalla valtiovarainministeriölle ilmoitukseen liittyvä asetuksenantovaltuus. Hansel kannattaa muutoksia. VM:n asetuksilla voidaan joustavasti säätää ilmoitusvelvoitteiden sisällöistä sekä tietokentistä. Tämä helpottaa Hilma-järjestelmän ylläpitoa sekä kilpailutusjärjestelmiä tarjoavien yritysten työtä. Pidämme kuitenkin tärkeänä sitä, ettei kansallisesti säädetä hankintayksiköille uusia ilmoitusvelvoitteita eikä ylimääräisiä tietosisältöihin liittyviä vaatimuksia, jotka lisäävät hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa.

Huomiona esitämme, että erityisalojen hankintalain 63 §:n osalta hallituksen esityksen sivulla 14 on virheellinen viittaus hankintadirektiiviin, vaikka viittaus tulisi olla erityisalojen hankintadirektiiviin. Puolustus- ja turvallisuushankintoja koskevan lain 28 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä ilmoitusvelvoitteista. Esitämme harkittavaksi voisiko valtiovarainministeriön asetuksella säätää myös puolustus- ja turvallisuushankintoihin liittyvistä ilmoitusvelvoitteista.

80 § Pakolliset poissulkuperusteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lain 80 §:stä poistetaan viittaus alihankkijaan, joten alihankkijaan kohdistuva pakollinen poissulkuperuste ei johtaisi alihankkijan sulkemiseen tarjouskilpailusta. Hansel kannattaa 80 §:n muutosta. Hankintalain 80 §:n logiikka on tällä hetkellä epäselvä ja käsityksemme mukaan hankintadirektiivin vastainen.

78 § Alihankkijoiden poissulkeminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lisäksi hankintalain 78 §:n muuttamista. Emme kannata muutosta. Säännösehdotuksen mukaan alihankkijaan sovelletaan, mitä pykälän aiemmissa pykäläviittauksissa säädetään ehdokkaasta ja tarjoajasta. Jos tarkoituksena on viitata lain 80 ja 81 §:ssä oleviin säännöksiin ehdokkaasta ja tarjoajasta, poissulkuperusteita sovellettaisiin alihankkijaan kuten ehdokkaisiin ja tarjoajiin. Tämä tarkoittaisi sitä, että alihankkijan poissulkua koskevan maininnan poistaminen 80 §:stä käytännössä siirretään 78 §:ssä olevaksi velvoitteeksi soveltaa poissulkuperusteita alihankkijaan. Hankintadirektiivi ei edellytä alihankkijan poissulkemista eikä tämä sovellu hankintamenettelyn logiikkaan. Hankintadirektiivin 71 artiklan 6 b-kohdan mukaan hankintaviranomaiset voivat tarkistaa tai jäsenvaltiot velvoittaa niitä tarkistamaan, onko perusteita alihankkijoiden poissulkemiseksi. Direktiivin mukaan pakollisen poissulkuperusteen johdosta hankintaviranomaisen on edellytettävä talouden toimijaa korvaamaan alihankkijan. Hankintadirektiivi edellyttää siten korvaamaan sellaisen alihankkijan, jota koskee pakollinen poissulkuperuste, ei alihankkijan poissulkemista hankintamenettelystä (johon alihankkija ei ole edes jättänyt tarjousta). Hankintalaissa ei tule velvoittaa sulkemaan alihankkijoita tarjouskilpailusta vaan hankintadirektiivin mukaisesti velvoittaa tarjoajaa korvaamaan alihankkija, johon kohdistuu poissulkuperuste.

Pykälässä on viittaukset hankintalain 87-89 §:iin sekä 80 ja 81 §:iin. Jos tarkoituksena on, että alihankkijoihin sovelletaan myös, mitä ehdokkaasta ja tarjoajasta on säädetty 87 §:ssä (ESPD), 88 §:ssä (poissulkemisen edellytysten ja soveltuvuusvaatimusten tarkistaminen) ja 89 §:ssä (sähköinen todistushakemisto) säädetään, jää epäselväksi onko alihankkijoiden tarkastaminen hankintayksikölle vapaaehtoista vai ei, kuten pykälän ensimmäinen virke antaa ymmärtää. Jos tarkoituksena on, että 87-89 §:ssä olevia selvityksiä edellytetään myös alihankkijalta, hankintamenettelyn hallinnollinen taakka lisääntyy merkittävästi ja muodostuu kohtuuttomaksi hankintayksiköille, tarjoajille ja alihankkijoille.

Säännösehdotuksen 78 §:n viittaukset ehdokkaaseen ja tarjoajaan ovat epäselviä. Esityksen perusteluissa ei ole käsitelty lainkaan sitä mitä viittauksilla tarkoitetaan. Ehdotamme siten sekavan ja epäloogisen muutosehdotuksen poistamista. Pidämme erittäin tärkeänä, ettei hankintayksiköiden ja yritysten hallinnollista taakkaa lisätä. Alihankkijoiden rikosrekisteriotteiden tarkastamisen tulee olla vapaaehtoista. Kiinnitämme huomiota myös siihen, että ehdotetun hallituksen esityksen kohdassa 4.2.1 on epäselvä teksti, josta voi saada käsityksen pakollisten poissulkuperusteiden ulottamisesta alihankkijoihin. Tekstistä tulisi yhdenmukaisesti käydä ilmi velvoite korvata alihankkija, johon kohdistuu pakollinen poissulkuperuste.

Jos tarkoituksena on, että hankintayksiköiden on aina tarkastettava alihankkijoiden rikosrekisteriotteet, hankintoihin liittyvä hallinnollinen taakka lisääntyy merkittävästi. Tarjoajalla voi olla kymmeniä alihankkijoita, joilla yhteensä satoja vastuuhenkilöitä. Rikosrekisteriotteiden toimittaminen ja tarkastaminen aiheuttaa valtavan työmäärän tarjoajille, niiden alihankkijoille ja hankintayksiköille. Rikosrekisteriotteiden tarkastaminen viivästyttää myös hankintoja. Ulkomaisista yrityksistä on usein erittäin vaikeaa saada rikosrekisteriotteita. Hanselin tarkastamissa tuhansissa rikosrekisteriotteissa ei ole ollut yhtään poissulkuun johtavaa rikosta, joten näemme rikosrekisteriotteiden tarkastamisen hyödyt erittäin vähäisiksi verrattuna niiden aiheuttamaan työmäärään, viiveisiin sekä tietoturva- ja tietosuojapulmiin. Alihankkijaa ei myöskään ole määritelty hankintalaissa, joten epäselvää on, mitkä toimitusketjun yritykset katsotaan lainkohtien tarkoittamiksi alihankkijoiksi.

Voimavarayksiköiden rikosrekisteriotteet

Hallituksen esityksessä ei ole huomioitu sitä, että rikosrekisteriotteet tulisi saada myös tarjoajan tai ehdokkaan voimavarayksiköistä. Poissulkuperusteiden tarkastaminen tarjoajan tai ehdokkaan voimavarayksiköstä on nähdäksemme tärkeämpää kuin alihankkijoiden tarkastaminen, sillä voimavarayksiköiden avulla voidaan täyttää hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset. Hankintayksikkö voi lisäksi edellyttää tarjoajan ja voimavarayksikön yhteisvastuuta, jos voimavaroja käytetään taloudellista ja rahoituksellista tilannetta koskevien vaatimusten täyttämiseksi (Hankintalain 92 § 4 mom).

Hankintalain 92 § 3 momentin mukaan Hankintayksikön on vaadittava ehdokasta tai tarjoajaa korvaamaan toimittaja, jonka voimavaroja se käyttää hyväkseen, jos kyseistä toimittajaa koskee 80 §:ssä tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan esitetä säädettäväksi, että hankintayksiköllä olisi oikeus saada myös voimavarayksikköä koskeva rikosrekisteriote. Ehdotamme 88 §:ään ja 171 §:ään lisättäväksi oikeus saada myös voimavarayksikköä koskevat rikosrekisteriotteet, jotta hankintayksikkö voi noudattaa 92 §:ssä olevaa veloitetta vaatia korvaamaan voimavarayksikkö, jota koskee pakollinen poissulkuperuste.

Kontuniemi Eija
Hansel Oy